

tjekdet

LEKTION 1: SOCIALE MEDIER SOM KANAL FOR NYHEDSFORMIDLING

LEKTION 1: SOCIALE MEDIER SOM KANAL FOR NYHEDSFORMIDLING

INTRODUKTION

Forløbets første lektion har til formål at give eleverne indsigt i sociale medier som nyhedskanal. Her fokuseres der på, hvordan sociale medier adskiller sig fra traditionelle redaktionelle medier, blandt andet ved, at eleverne bliver introduceret for pressens grundlæggende opgave i samfundet. Lektionen vil ligeledes behandle, hvordan nyhedsformidling på sociale medier oftest ikke er underlagt presseetiske retningslinjer eller redaktionel kontrol. Hensigten er, at eleverne skal bruge deres viden om sociale medier som nyhedsformidler til at arbejde videre i dybden med sociale mediers indflydelse på medielandskabet og den offentlige samtale.

LÆRINGSMÅL

- Forståelse for den frie presses rolle i et demokratisk samfund.
- Indsigt i presseetiske regler og redaktionelt ansvar.
- Refleksion over hvordan nyhedsformidling på sociale medier adskiller sig fra nyhedsformidling i redaktionelle medier/i pressen.
- Kendskab til nyhedsinfluencere som fænomen.

KERNEBEGREBER

- Pressen som den fjerde statsmagt.
- Medieansvarsloven og presseetik.
- Redaktion.
- Gatekeeping og gatewatching.
- Nyhedsinfluencer.

FORBEREDELSE

01 Gennemse baggrundsmateriale.

Baggrundsmaterialet skal sikre, at læreren opnår forståelse for lektionens tema samt den tilstrækkelige viden for at gennemføre lektionens oplæg.

02 Gennemse gruppeøvelser.

Under 'Gruppeøvelser' finder læreren en beskrivelse af de gruppeøvelser, som eleverne skal udføre i løbet af lektionen suppleret med stof, som sammen med elevernes input skal danne rammen for opsamlingerne i plenum. Bilag 1-2 printes ud og uddeles til eleverne under udførelse af gruppeøvelse 3.

03 Gennemse slideshow.

Slideshowet fremvises for eleverne under gennemførelse af lektionen.

04 Gennemse lektionsbeskrivelse.

Lektionsbeskrivelsen kan læreren bruge til at få overblik over lektionens målsætning, indhold og eksekveringsproces.

GENNEMFØRELSE

01 Introducer eleverne for lektionens tema (Slide 1).

- Sociale medier som kanal for nyhedsformidling.

02 Introducer eleverne for lektionens læringsmål (Slide 2).

- Forståelse for den frie presses rolle i et demokratisk samfund.
- Indsigt i presseetiske regler og redaktionel kontrol.
- Refleksion over hvordan nyhedsformidling på sociale medier adskiller sig fra nyhedsformidling i redaktionelle medier/i pressen.
- Kendskab til nyhedsinfluencere.

03 Hold oplæg om offentligheden og den frie presses idégrundlag (Slide 3).

04 Eleverne udfører gruppeøvelse 1 (Slide 4).

- Inddel eleverne i to og to eller tre og tre og lad dem diskutere følgende spørgsmål:
- Hvilken opgave gør den frie presse til den fjerde magtinstans ved siden af den lovgivende, udøvende og dømmende magt?
- I hvilke situationer kommer pressens magt til udtryk? Hver gruppe finder på to eksempler.
- Saml op i plenum.

05 Hold oplæg om presseetik (Slide 5).

06 Eleverne udfører gruppeøvelse 2 (Slide 6).

- Inddel eleverne i to og to eller tre og tre og lad dem udføre følgende opgaver:
- Besøg Pressenævnets hjemmeside og klikker ind på kendelser.
- Gennemlæs de seneste 10 kendelser.
- Hvilke begrundelser lægger Pressenævnet for dagen i dets afgørelser?
- Saml op i plenum.

07 Hold oplæg om redaktion på henholdsvis redaktionelle og sociale medier (Slide 7).

08 Eleverne udfører gruppeøvelse 3 (Slide 8-9).

- Inddel eleverne i grupper af to og to eller tre og tre og lad dem udføre

udføre følgende opgaver:

- Tag udgangspunkt i bilag 1-2 som eksempler på nyhedsformidling fra uafhængige profiler (ikke tilknyttet et redaktionelt medie) på sociale medier.
- Gennemse først bilag 1.
- Diskuter i gruppen om historien ville have overtrådt presseetiske regler i et redaktionelt medie.
- Saml op i plenum.
- Gennemse derefter bilag 2.
- Diskuter i gruppen om historien ville have overtrådt presseetiske regler i et redaktionelt medie.
- Saml op i plenum.

09 Hold oplæg om nyhedsinfluencere (Slide 10).

10 Lad eleverne udføre øvelse 4 i grupperne eller diskutér spørgsmålene i plenum (Slide 11).

- Konsumerer du selv nyhedshistorier fra nyhedsinfluencere eller andre uafhængige profiler på sociale medier?
- Foretrækker de disse som nyhedskilde frem for traditionelle medier? Hvorfor/hvorfor ikke?
- Hvorfor tror du, nogle foretrækker nyhedsinfluencere frem for traditionelle nyhedsmedier?
- Hvorfor tror du, at det primært er unge, der følger nyhedsinfluencere, mens ældre holder sig til redaktionelle medier?

11 Opsummér lektionens læringsmål og lad eleverne komme med input (Slide 12).

- Forståelse for den frie presses rolle i et demokratisk samfund.
- Indsigt i presseetiske regler og redaktionelt ansvar.
- Refleksion over hvordan nyhedsformidling på sociale medier adskiller sig fra nyhedsformidling i redaktionelle medier/i pressen.
- Kendskab til nyhedsinfluencere som fænomen.

LEKTION 1: BAGGRUNDSMATERIALE

OFFENTLIGHEDEN SOM DEN FJERDE STATSMAGT

Der skelnes mellem staten og samfundet. Staten er et magtorgan, der organiserer samfundslivet, mens samfundet udgør det civile liv, hvor borgerne har mulighed for at deltage i debatten om reguleringen af statens magtudfoldelse (mere skat/mindre skat, hårdere straffe, tidligere pension osv.).

Magtens tredeling skal sikre, at et demokratisk samfund ikke udvikler sig til et diktatur. Den lovgivende magt er Folketinget (parlamentet), der vedtager love på baggrund af flertalsbeslutninger. Den udøvende magt er regeringen og dens departementer og styrelser, der gennemfører lovene og regulerer dem gennem bekendtgørelser. Den dømmende magt er domstolene, der dømmer i sager mellem staten og borgeren (straffeloven) og i sager borgerne imellem (civilretlige love).

De tre magtinstanser er hver især begrænset i magtudfoldelsen, men tilsammen udgør de den magt, der skal sikre et demokratisk samfund: flertalsbeslutninger (love), opretholdelse af et velstands- og velfærdssamfund (infrastruktur, sundhed, uddannelse) og retfærdighed.

Offentligheden kan betragtes som en fjerde magtinstans, så længe ordet er frit. Folkets stemme kan påvirke politikerne i deres beslutninger og karrierer. Oprindeligt var offentligheden et fysisk rum – et torv eller et kaffehus. Den tyske sociolog Jürgen Habermas (1929-) har beskrevet, hvordan offentligheden i 1700-tallet gradvist voksede frem og gennem den kritiske fornuft fik etableret en modvægt til de europæiske fyrstehuses absolutte magt. Enevoldskongen i Danmark besad for eksempel både lovgivende, udøvende og dømmende magt.

DEN FRIE PRESSE

I dag er offentligheden først og fremmest repræsenteret gennem medierne, hvor pressen er en betegnelse for de medievirksomheder, der har forpligtet sig til at formidle nyheder og debat til gavn for samfundet.

Også pressens historie går tilbage til oplysningstiden. Etableringen af offentlige fora gav mulighed for at publicere periodiske nyhedsbreve om tidens begivenheder og debat. De var ganske vist underlagt censur, der i perioder blev strammet og løsnet. Med grundlovsvedtagelsen i 1849 blev det lovbestemt, at censuren "ingen sinde på ny indføres" (§ 77). Pressen

er et barn af oplysningstiden, og dens medier er til stede på de offentlige platforme, hvor den formidler nyheder og faciliterer debat.

At pressen udfylder offentlighedens rolle som den fjerde statsmagt betyder, at den repræsenterer samfundets kritiske stemme over for statens magtinstanser – ja, i det hele taget over for magtdannelser i samfundet: Monopoliseringer, hemmelige kapitalfonde og skattely er nogle af pressens yndede emner. Det er derfor et afgørende princip i et demokratisk land, at pressen er fri og uafhængig af stat og kapitalinteresser. Den skal kunne agere frit.

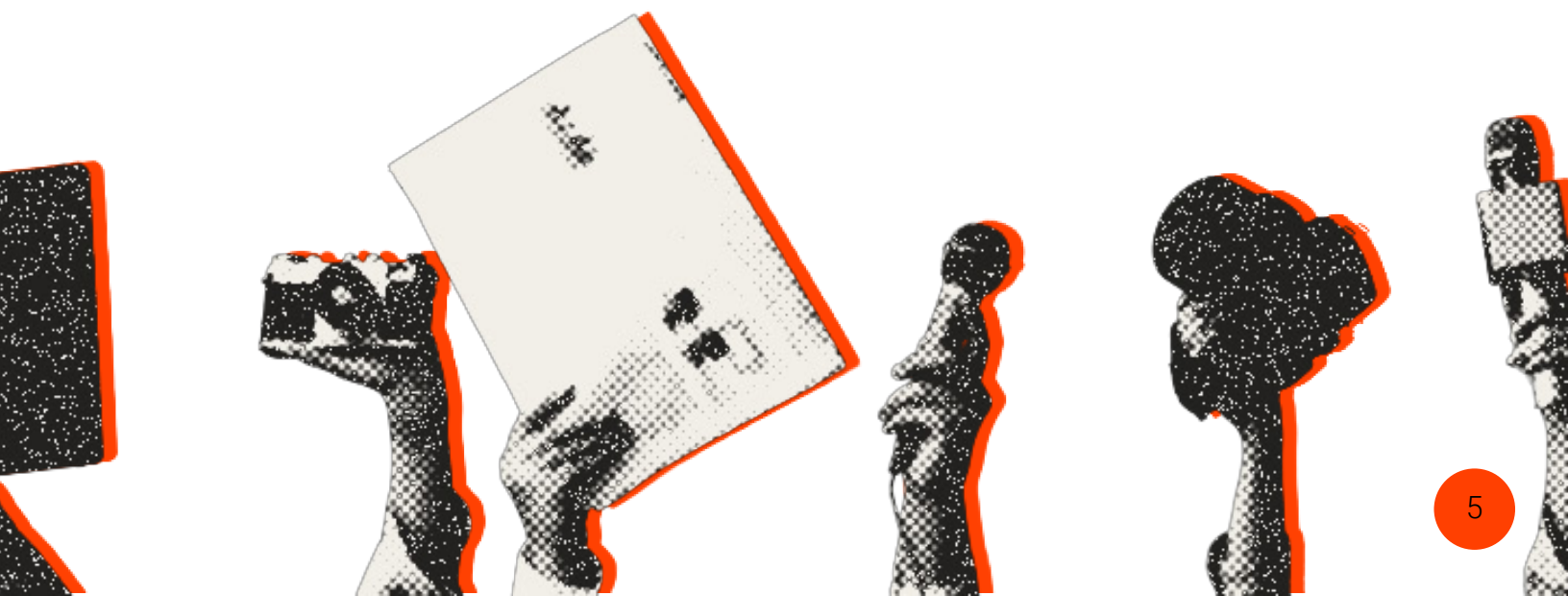
I lande med mindre demokrati ejer staten de dominerende nyhedsmedier. De optræder som formidlingskanaler for den siddende regerings magt. At være den fjerde statsmagt ved at føre kritisk opsyn med magthavere i samfundet er den frie presses

idégrundlag. Den er uafhængig af magtinteresser, men dens journalister har normalt adgang til magtcentre og samfundsmæssige institutioner. Med pressekortet i hånden har journalisten adgang til presse møder og bestyrelses møder.

Det skal understreges, at det konventionelle udtryk 'Den fjerde statsmagt' har været underlagt kritik, da den frie presse i sin natur ikke er underlagt staten. Den er ikke desto mindre en magtfaktor.

Både politikere og virksomheders bestyrelser er interesserede i at opretholde et godt og åbent forhold til pressen. Politikerne har spindoktorer, og virksomhederne har store kommunikationsafdelinger til rådighed til dette formål.

Den frie presses interesseområder er især den politiske arena, finansmarkeder og arbejdsmarkedsforhold. Derudover er pressen en vigtig bidrager til

PRESSEETIK OG REDAKTIONELT INDHOLD

Pressen er en magtfaktor, der nogle gange går over stregen for den gode historie. Derfor er dens virksomhed reguleret af et sæt af presseetiske regler.

Medieansvarsloven udgør de juridiske rammer for pressens ansvar og pålægger dem blandt andet at følge god presseskik (§ 34).

Hvad god presseskik er, fremgår af Pressenævnets retningslinjer. Pressenævnet er pressens egen vagthund og skal blandt andet sikre følgende:

- Det enkelte menneske har krav på beskyttelse af sin personlige anseelse. Privatlivets fred må ikke krænkes, medmindre klar almen interesse berettiger offentlig omtale.
- Der skal udvises kritik over for nyhedskilderne, især når disses udsagn kan være farvet af personlig interesse eller skadevoldende hensigt.
- Berigtigelse af urigtige meddelelser skal finde sted på mediets eget initiativ, så snart man får kendskab til fejl af betydning i de bragte meddelelser. Berigtigelsen skal foretages, så læserne, lytterne eller seerne får klar mulighed for at blive opmærksomme på fejl.
- Medierne må ikke hindre offentliggørelse af information af væsentlig betydning for offentligheden.

*Kilde: Pressenævnet (2023).
Retningslinjer for god presseskik.*

Pressenævnet består af en dommer samt repræsentanter for journalisterne, mediehusene og offentligheden. Nævnet afgør sager, der er indbragt i henhold til Medieansvarsloven. En afgørelse kan for eksempel være, at et medie skal offentliggøre et genmæle, hvis en person eller virksomhed får medhold i en klage om, at de ikke er omtalt i overensstemmelse med god presseskik.

Et vigtigt element i pressens virksomhed, som også indgår i Medieansvarsloven, er den redaktionelle instans. Pressens medier er redaktionelle medier, hvor indholdet på forhånd er kvalitetssikret. Redaktører prioriterer mellem nyhederne og regulerer debatten. Det, der er væsentligt, som har nyhedsinteresse, og som kan verificeres gennem troværdige kilder, slipper gennem gatekeeperens låge. Redaktører sikrer, at indholdet er kvalitetstestet og lever op til god presseskik.

NUTIDENS NYHEDSBEGREB

Vi har dog bevæget os væk fra den tid, hvor pressen faciliterede den demokratiske debat – væk fra den tid, hvor de etablerede medier havde eneretten til at masseformidle nyheder. Det har betydet, at nyheder ikke længere er, hvad de har været.

Tidligere fik vi nyheder gennem pressen, familien eller naboen hen over hækken. Men den digitale virkelighed har ændret det billede

FRA GATEKEEPING TIL GATEWATCHING

Ifølge tal fra Reuters Institute Digital News Report 2025 benytter 44 procent af den danske befolkning sociale medier som nyhedskilde, hvor 12 procent har sociale medier som deres foretrukne nyhedskilde.

I 2023 gennemførte Syddansk Universitet en undersøgelse blandt 1.337 personer i alderen 18-92 år, hvoraf 59,1 procent angav, at de får nyheder fra statusopdateringer fra profiler uden forbindelse til redaktionelle medier.

Undersøgelserapporten Danskernes brug af nyhedsmedier 2025 udarbejdet af Center for Nyhedsforskning ved Roskilde Universitet viser, at Facebook står øverst som danskernes sociale medie til nyhedskonsumering. 27 procent havde brugt platformen til nyheder den seneste uge, og af disse oplyste 26 procent, at de oftest orienterer sig mod nyhedsindhold fra "almindelige mennesker".

De sociale medier bliver hyppigt brugt af danskerne til at orientere sig i nyheder, hvor en væsentlig del af disse stammer fra kilder uden for det redaktionelle medielandskab. De sociale medier ejes af internationale tech-giganter og er hverken omfattet af Medieansvarsloven, Pressenævnets retningslinjer eller underlagt redaktionel kontrol.

De redaktionelle medier er dog

stadig underlagt Medieansvarsloven og Pressenævnets retningslinjer i forbindelse med publicering af indhold på sociale medier.

At de sociale medier ikke er underlagt denne redaktionelle opmærksomhed betyder, at enhver kan tage ordet og feede nyheder og fremføre synspunkter. Det er i højere grad brugeren selv på de sociale medier, der skal udføre rollen som gatekeeper og kritisk skal holde øje med, hvad der slipper gennem lågen.

De sociale medier supplerer pressens redaktionelle medier. De inviterer alle med i nyhedsproduktion, -spredning og meningstilkendegivelse og erstatter princippet om gatekeeping med gatewatching. Det er op til den enkelte at vurdere troværdigheden i de delte nyhedsfeeds.

Rykket fra gatekeeping til gatewatching er et ryk fra, at en troværdig redaktør tager stilling til nyhedernes væsentlighed og troværdighed, til at mediebrugerne selv skal sortere i den daglige nyhedsstrøm.

NYHEDSINFLUENCERE

Et tiltagende fænomen inden for nyhedsformidling på sociale medier er såkaldte nyhedsinfluencere.

Ligesom influencere, der reklamerer for makeup-produkter og modetøj, er nyhedsinfluencere personlige profiler med store

følgerskarer, som jævnligt formidler indhold på sociale medier, blogs eller i podcasts.

En af de fremtrædende nyhedsinfluencere er britiske Dylan Page, der i nogle år var den største nyhedskanal på TikTok, inden han i 2024 blev overhalet af den britiske tabloidavis Daily Mail. I Danmark vokser en underskov af journalistiske nyhedsformidlere frem på TikTok, for eksempel Frede Dyresli, Oliver Springborg og Amalie Seerup. Nogle nyhedsinfluencere er stjernejournalister, værter og korrespondenter, som har udviklet sig til selvstændige mediebrands, der kommenterer aktuelle begivenheder og politiske sager. For

eksempel Tucker Carlson, Piers Morgan, Megyn Kelly, Ditte Okman, Peter Falktoft og Esben Bjerre.

Nyhedsinfluencere kaster lys over aktuelle begivenheder og samfundsforhold som racisme, krig, ligestilling eller klima, ofte med en personlig stil eller tone, der giver deres følgere en fornemmelse af nærhed og fortrolighed. Med en personlig stemme skaber de kontakt med målgrupper, som redaktionelle medier har vanskeligt ved at appellere til. Nyhedsinfluencere fungerer således som en slags nyhedskanaler for især yngre generationer af det digitale publikum.

LEKTION 1: GRUPPEØVELSER

GRUPPEØVELSE 1

01 Inddel eleverne i grupper af to og to eller tre og tre og lad dem diskutere følgende spørgsmål:

- Hvilken opgave gør den frie presse til den fjerde magtinstans ved siden af den lovgivende, udøvende og dømmende magt?

SVAREKSEMPEL

Pressen udgør den fjerde magtinstans ved at føre kritisk tilsyn med samfundets magthavere som uafhængig kontrol- og overvågningsmekanisme. Pressen holder øje med, at magthavere overholder lovgivning, demokratiske principper og etiske normer, og afslører magtmisbrug, korrupsion, fejl og uretfærdigheder. Den formidler viden til befolkningen, så borgerne kan træffe beslutninger på et oplyst grundlag. Derudover skaber pressen rum for offentlig debat, hvor magthavere kan møde kritik og spørgsmål.

I hvilke situationer kommer pressens magt til udtryk? Kom med eksempler.

SVAREKSEMPEL

Eksempler på, hvordan pressens magt kommer til udtryk, kan være, når dækning af misbrug af offentlige midler får en minister til at blive indkaldt i samråd i Folketinget, eller når afsløringer af miljøskadelige produktionsmetoder presser virksomheder til at ændre deres processer for at genoprette tilliden hos befolkningen.

02 Saml op i plenum.

GRUPPEØVELSE 2

01 Inddel eleverne i to og to eller tre og tre og lad dem udføre følgende opgaver:

- Besøg Pressenævnets hjemmeside og klik ind på kendelser.
- Gennemlæs de seneste 10 kendelser.
- Hvilke begrundelser lægger Pressenævnet for dagen i dets afgørelser?

SVAREKSEMPLER

- *Pressenævnets kendelser går f.eks. på forelæggelse af kritik og berigtigelse af urigtige meddelelser. I juni 2025 blev der rejst kritik af POV International for i et debatindlæg at bringe skadelige oplysninger om Musholm A/S uden at forelægge kritikken for selskabet og for ikke at berigtige urigtige oplysninger i tide (Sagsnummer: 2024-11751).*
- *Pressenævnets kendelser vedrører også beskyttelsen af den personlige anseelse. I juni 2025 blev der rejst kritik af BPLN.dk for i en artikel at have omtalt en forurettet i en straffesag på en chikanøs og personligt motiveret måde, hvorfor nævnet fandt, at omtalen krænkede mandens privatliv og anseelse (Sagsnummer: 2024-10933).*

02 Saml op i plenum.**GRUPPEØVELSE 3****01 Inddel eleverne i grupper af to og to eller tre og tre og lad dem udføre følgende opgaver:**

- Tag udgangspunkt i bilag 1-2 som eksempler på nyhedsformidling fra uafhængige profiler (ikke tilknyttet et redaktionelt medie) på sociale medier.
- Gennemse først bilag 1.
- Diskuter i gruppen om nyhedshistorien ville have overtrådt presseetiske regler i et redaktionelt medie.

SVAREKSEMPEL

Dansk Folkepartis medlem af Europa-Parlamentet, Anders Vistisen, skriver den 27. juli 2025 i et opslag på X, at det offentlige i Storbritannien ansætter sharia-lovgivere. Men efter at det er blevet påvist, bl.a. af faktatjekmediet TjekDet, at jobannoncen blev uploadet af en moské uden for Manchester og ikke af en offentlig instans, har Vistisen i skrivende stund (15. august 2025) hverken slettet opslaget eller berigtiget den urigtige meddelelse. Opslaget er et eksempel på overtrædelse af retningslinjen om berigtigelse af urigtige meddelelser, havde udmeldingen været bragt i et redaktionelt medie.

02 Saml op i plenum.

- Eleverne gennemser derefter bilag 2.
- Diskuter i gruppen om historien ville have overtrådt presseetiske regler i et redaktionelt medie.

SVAREKSEMPEL

Den 4. februar 2025 kostede et skoleskyderi i den svenske by Örebro 11 mennesker livet. I kølvandet på tragedien flød sociale medier over med påstande og billeder af påståede gerningsmænd. Faktatjek-mediet TjekDet har identificeret mindst tre personer, som fejlagtigt er blevet udpeget som gerningsmand på sociale medier med navn og billede, bl.a. på danske profiler, som det ses på bilag 2. Opslaget er et eksempel på overtrædelse af retningslinjen om beskyttelse af personlig anseelse, hvis udmeldingen havde været bragt i et redaktionelt medie.

03 Saml op i plenum.**GRUPPEØVELSE 4**

01 Lad grupperne diskutere følgende spørgsmål eller diskutér dem i plenum:

- Konsumerer du selv nyhedshistorier fra nyhedsinfluencere eller andre uafhængige profiler på sociale medier?
- Foretrækker du disse som nyhedskilde frem for traditionelle medier? Hvorfor/hvorfor ikke?
- Hvorfor tror du, at nogle foretrækker nyhedsinfluencere frem for traditionelle nyhedsmedier?

SVAREKSEMPEL

Nogle foretrækker at orientere sig i nyhedslandskabet gennem influencere, fordi de ofte formidler nyheder i et mere personligt, uformelt og relaterbart sprog, tilpasset sociale medieformaters korte og visuelle kommunikationsformer. Brugerne opnår gennem nyhedsinfluencerne en følelse af nærhed og personlig relation, som de ikke får gennem de redaktionelle medier.

- Hvorfor tror du, at det primært er unge, der følger nyhedsinfluencere, mens ældre holder sig til redaktionelle medier?

SVAREKSEMPEL

Generation Z, der er født mellem 1995 og 2009, er den første generation, der er født efter internettets udbredelse, og er såkaldte 'digital natives'. De er vokset op med sociale medier og influencere og efterspørger i stigende grad personlig autenticitet i forskellige former for indhold, herunder i nyhedsformidling.

tjekdet

www.tjekdet.dk/feedet-faker

Forfatter: Erik Krarup Nilsson
med bidrag fra Fakta og Fake

Grafik og layout: Nathalie Damgaard Frisch